

Bewustwo(o)rding

door René Berends

Het voordeel van twijfel

In de politiek wekt krachtadigheid vertrouwen. Van politici wordt verwacht dat ze snel meningen vormen, besluitvaardig zijn en doortastend en vasthouden in de uitvoering van hun beleid. Om bedreven te raken in dat spel is talent nodig en veel sessies met een spindokter. Niet weten wat je wilt, twijfelen over wat je vindt en dralen worden als zwakgebod gezien. En kiezers houden er al helemaal niet van als politici van mening veranderen. Dan zijn ze leugenaars en worden ze beticht van draaikonterij. Een twijfelaar in de politiek? Dat kan al lang niet meer. Het werd Den Uyl destijds al nagedragen, dat hij altijd twee kanten zag: 'Voorzitter, er zijn twee dingen...!' Maar in onze tijd van oneliners trekt twijfel of nuance geen stemmen. Je moet gewoon één goed verhaal hebben.

Het is echt een dingetje van deze tijd. 'Ik weet het nog even niet!' willen we niet horen. Houd willekeurig iemand een microfoon voor zijn neus en je krijgt gegarandeerd over wat dan ook een mening. Het lijkt wel of we met z'n allen van mening zijn, dat vrijheid van meningsuiting betekent dat we ook altijd een mening moeten geven.

Ook veel kinderen hebben de twijfel uitgebannen. Net als iedereen hebben ook zij vaak direct hun woordje klaar. Met grote stelligheid zijn ze voor of tegen. De vervolgvraag naar het waarom is dan vaak nog wel lastig: 'Nou, gewoon! Daarom!', of: 'Zomaar', of: 'Dat vindt mijn vader ook!' Voor kinderen, maar ook voor volwassenen en zelfs voor politici, zouden 'ik-weet-het-nog-even-niet'-reacties heel gezond kunnen zijn. Veel zaken zijn namelijk zo ingewikkeld, dat eenduidige antwoorden niet te geven zijn.

Het voordeel van twijfelen is dat het tot stoppen met zeker weten leidt, waarna het (verder) denken kan beginnen. Door twijfel blijven mensen argumenten, alternatieven en verschillende perspectieven zoeken en houden ze opties open om tot betere besluiten te komen. Twijfel betekent dat er een ene kant is, maar ook een andere kant, dat moeilijke vragen niet uit de weg gegaan worden en dat er een dialoog ontstaat.

Het is echter ook zo dat met het beter overdenken van een probleem weliswaar de kennis kan vermeerderen, maar daarmee ook de twijfel verder kan groeien. Twijfel kan zelfs pathologisch worden. Hamlet werd er zelfs letterlijk gek van. Hij kon niet kiezen: to be or not to be.

Uiteindelijk moeten er wel besluiten genomen worden. De wereld komt echt niet verder als domoren zelfverzekerd zijn en verstandige mensen met twijfel vervuld blijven, zei Bertrand Russell (1872 - 1970). Managers die veel twijfelen volgen zelfs een cursus twijfelmanagement. Descartes (1596 - 1650) stelde dat mensen door twijfel niet het momentum moeten verliezen om te beslissen, maar hij wees er vervolgens wel op dat aan alles getwijfeld kan worden, behalve aan het feit dat aan alles te twijfelen valt. Zijn adagium was: dubito, ergo cogito, ergo sum (ik twijfel, dus ik denk, dus ik ben).

Twijfel kan de mens sieren. Het uitstellen van oordelen kan heilzaam werken. De Stoïcijnen twijfelden met overtuiging, met als doel zo veel mogelijk gegevens te verzamelen alvorens tot oordelen te komen.

Voor kinderen is het zaak minder stellig te leren zijn, ze vaker op zoek te laten gaan naar argumenten, naar meerdere oplossingen en naar het gelijk van de ander. Twijfel siert de mens zelfs meer als ze door voortschrijdend inzicht terug zouden kunnen komen op genomen besluiten. Geef twijfel daarom het voordeel van de twijfel.